

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за академичната длъжност „професор“, обявен от Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов

Рецензент: проф. д-р Марияна Върбанова Божинова, СА „Д. А. Ценов“ – Свищов, научна специалност „Икономика и управление (търговия)“, включена в регистъра на академичния състав на Република България в НАЦИД.

1. Представяне на кандидата

В обявения, в ДВ, бр. 21/07.03.2023 г., конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Икономика и управление (аграрна икономика)“ към катедра „Аграрна икономика“ при СА „Д. А. Ценов“ – Свищов, участва единствен кандидат – доц. д-р Марина Ангелова Николова, преподавател в катедра „Аграрна икономика“ при СА „Д. А. Ценов“ – Свищов, който е представил необходимите документи.

2. Основание за написване на рецензията

Рецензията е написана въз основа на Решение на Факултетния съвет на Факултет „Производствен и търговски бизнес“ (Протокол № 8/26.04.2023 г.), Заповед № 363/02.05.2023 г. на Ректора на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов за определяне състава на научното жури, Правилника за развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“ (2021 г.) и Решение на проведеното на 15.05.2023 г. първо заседание на научното жури.

3. Персонална характеристика на кандидата

Кандидатът доц. д-р Марина Ангелова Николова е преподавател на постоянен трудов договор в Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов от 02.10.2006 г. (съгласно трудов договор № 1525/02.10.2006 г.). През 1999 г. Марина Николова придобива докторска степен (съгласно диплома № 26553/21.02.2000 г.) по научна специалност 04.01.01. „Общо земеделие“. Професионалното развитие на Марина Николова може да се раздели на два основни периода, като научен сътрудник и преподавател във висше училище.

След завършване на първото си висше образование във ВСИ "Васил Коларов"- гр. Пловдив, тя придобива ОКС „магистър“, квалификация „инженер – агроном“. По време на обучението си работи в практическа среда, като агроном растителна защита в Комплексна бригада „Г. Димитров“ - гр. Лом и като личен състав в АПК „Замфир Хаджийски“. Постъпва като научен сътрудник през 1990 г., след спечелен конкурс, обявен от Селскостопанска академия, София – Опитна станция по земеделие, гр. Лом, където се развива с последователни стъпки: *научен сътрудник III, II и I степен, ОНС „доктор“* (1999

г.) и научно звание „старши н. с. втора степен”, научна специалност „Общо земеделие” (2005 г.).

Вторият период от професионалното развитие на доц. Николова се свързва със завършване на второ висше образование в Стопанска академия „Д. А. Ценов”, Свищов и придобиване на магистърска степен, специалност „Стопански и финансов контрол”, през 2004 г. Тя е хоноруван преподавател към катедра „Аграрна икономика” (2004–2006 г.), като през 2006 г. е обявен конкурс и придобива научно звание „доцент”, научна специалност „Растениевъдство” (04.01.14). През 2022 г. Марина Николова е включена в Регистъра на академичния състав на НАЦИД, като хабилитирано лице с наукометрични показатели, с текуща академична длъжност „Доцент 3.8. Икономика”.

Доц. д-р Марина Николова е заемала ръководни длъжности, както следва: „Заместник-ръководител катедра“ на катедра „Аграрна икономика“ от 19.07.2007 г. до 13.07.2011 г.; „Ръководител катедра/І-ва група“ на катедра „Аграрна икономика“ от 12.04.2016 г. и продължава да заема длъжността (удостоверение от ръководството на СА). Съгласно същото удостоверение към 05.04.2023 г. тя има общ трудов стаж 39 г. 11 м. и 5 дни, в т.ч. в Академията 16 г. 6 м. и 3 дни - при изискван минимум стаж от не по-малко от 5 академични години като „доцент“ по чл. 129, ал. 2, параграф 3.1 от Правилника за развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“ от 2021 г.

Съгласно представена Справка за академична заетост от 27.04.23 г., доц. д-р Марина Николова има средна годишна заетост за последните пет учебни години от 497 часа аудиторна заетост (при изисквана натовареност от минимум 200 академични часа по чл.129, ал. 2, параграф 3.2. от Правилника за развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“, 2021 г.).

От 2010 г. насам Марина Николова е обогатила професионалните си умения с множество успешно завършени обучения по „Възобновяеми енергийни източници”, „Английски език В2“, „Управление на международни научно-изследователски проекти“, „Приложение на казусния метод при обучение на студенти по икономика“, „Управление на проекти“, „Обучител по агроекологични дейности по ПРСР 2007-2013 г. към Европейски алианс по образование“, „Обучение на обучители по Екопредприемачество“, „Как да разработим бизнес план и да кандидатстваме по ПРСР“, „Виртуална учебна среда Moodle“, „Обекти на интелектуалната собственост – същностни аспекти и възможности за генериране на икономически растеж“, „Публикуване в реферирани издания с импакт фактор“, „Трансфер на технологии и закрила и управление на интелектуалната собственост“, „Обучение на обучители – подготовка и управление на международни научно-изследователски проекти“, „Обучение на обучители – базов курс“, „Съвременни измерения на обучението в ОНС „доктор“ по икономика“, „Обучение антиплагиатство - StrikePlagiarism.com“, с което развива своите организационни и комуникационни умения, създава връзки и контакти, които ефективно прилага при организиране на учебния процес и участието си в самостоятелни и екипни научноизследователски проекти. Непрекъснато участва и в организирани семинари, уебинари, национални и международни конференции, свързани с професионалния ѝ интерес. Доц. Николова е осъществила краткосрочна специализация с цел преподаване по „ЕРАЗЪМ” в University of HUELVA, Испания (2012 г.).

Представените от кандидата документи съответстват като брой и съдържание на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и чл. 129 от Правилника за развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“:

- Заявление до Ректора за допускане до участие в конкурса;
- Автобиография (Europass);

- Справка на дипломи за висше образование, научна степен, научни звания и регистрация в НАЦИД (с приложени копия);
- Трудов договор за назначаване на академична длъжност „доцент“;
- Копие от автореферата за придобиване на ОНС „доктор“;
- Списък на публикациите, представени по конкурс за придобиване на ОНС „доктор“;
- Списък на публикациите, представени по конкурс за академична длъжност „доцент“;
- Списък на публикациите, представени по конкурс за академична длъжност „доцент“ 3.8.;
- Справка за академична заетост за последните 5 учебни години;
- Удостоверение за стаж по специалността;
- Списък с представените за рецензиране монографичен/и труд/ове и публикации;
- Списък с представените за рецензиране публикации за съответствие с минималните национални изисквания за област 3. „Социални, стопански и правни науки“, показатели от 4 до 10;
- Справка за цитиранията и рецензиите на кандидата в научни публикации за съответствие с минималните национални изисквания за област 3. „Социални, стопански и правни науки“, показатели от 11 до 13;
- Списък на научноизследователски, образователни и/или научно-приложни проекти, в които кандидатът е участвал след защита на докторска дисертация и конкурс за „доцент“;
- Справка за научноизследователски, образователни и/или научно-приложни проекти, на които кандидатът е бил ръководител;
- Декларация, подписана от кандидата, че няма доказано, по законоустановения ред, плагиатство в научните трудове;
- Списък с представените за рецензиране академични учебници;
- Справка за разработени и преподавани лекционни курсове;
- Справка за научните и научно-приложни приноси в представените за рецензиране публикации и материали;
- Справки и доказателства към тях за активности, свързани с допълнителните показатели по чл. 137, ал. 2 (ако има такива):
 - Справка за успешно защитили докторанти;
 - Справка за членство в редакционни съвети на икономически издания от страната и чужбина, в професионални, съсловни и др. организации;
 - Справка за консултантска и експертна дейност;
 - Справка за изготвени рецензии;
 - Справка за получени сертификати;
- Резюмета от трудовете, представени за рецензиране по конкурса, които не повтарят представените за придобиване на ОНС „доктор“ и за академичната длъжност „доцент“, на хартиен носител и в PDF-формат на електронен носител (на български и на английски език);

- Оригинали и/или копия на представените за рецензиране публикации и материали по конкурса.

В обобщение, налице е кандидат за академичната длъжност “професор” с богат преподавателски, изследователски и практически опит в сферата на аграрния бизнес, отговарящ на изискванията на чл. 29, ал. 1, параграфи 1 и 2 от ЗРАСРБ, чл. 60, ал. 1, параграфи 1 и 2 от ППЗРАСРБ и чл. 129, ал. 2, параграф 3 от Правилника за развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“.

4. Количествена и качествена оценка (анализ) по критериите и показателите за учебната работа и съответствие с изискванията

Доц. д-р Марина Николова извършва преподавателска дейност от 2004 г. (2 години като хоноруван преподавател към катедра „Аграрна икономика“ и от октомври 2006 г. – преподавател на основен трудов договор). От справка за участие в разработени и преподавани лекционни курсове, е видно, че кандидатът има участие като титуляр и сътитутляр в 15 дисциплини от ОКС „бакалавър“ и 6 дисциплини от ОКС „магистър“. Общо 4 от посочените лекционни курсове са разработени и на английски език. Към Центъра за следдипломно и факултативно обучение (ЦСФО), доц. Марина Николова е ръководител на специализация „Биологично земеделие“ и „Еко-предприемачество“ и е водещ лектор по 4 дисциплини, със самостоятелно разработени учебни програми (служебна бележка № 14/21.04.2023 г., ЦСФО). Съгласно служебна бележка (№ 6/24.04.2023 г.), изготвена от Центъра за професионално обучение (ЦПО), доц. Николова е лицензиран обучител на ЦПО към НАПОО и е участвала като научен ръководител и лектор в квалификационни курсове по част от професия „Фермер“, „Организатор на туристическа агентска дейност“, „Икономист“ в курсовете по: „Организация и управление на ферма за аквакултури“, „Организация и технология на селския туризъм“, „Организация и управление на горско стопанство“, съответно е разработила учебното съдържание и учебните програми по 5 дисциплини. Всичко това показва голяма активност и същевременно е атестат за нейния опит като преподавател, с екологична насоченост и интереси по актуални въпроси в областта на икономиката и управлението на аграрния бизнес.

От представената автобиография проличава нейната активност в учебната работа през всички години след постъпването ѝ на основен трудов договор в Стопанската академия (02.10.2006 г.), чрез участие в разработването на самостоятелни учебници и учебници в съавторство, разработването на учебни програми и учебно съдържание на профилиращи специалността дисциплини в ОКС „бакалавър“ и „магистър“. Тематиката на учебниците е тясно свързана с аграрния сектор и те се използват при обучението на студенти от специалност „Аграрна икономика“, МП „Агробизнес“.

Съгласно изискванията на чл. 129, ал. 2, параграф 6.1. от Правилника за развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“, кандидатът следва да има издадени най-малко 2 (два) самостоятелни академични учебника или участие в не по-малко от 4 (четири) издадени академични учебника като съавтор. Доц. д-р Марина Николова е представила за рецензиране 4 (четири) самостоятелни академични учебници, издадени през 2012 г., 2013 г., 2017 г. и 2021 година. В учебника по „Основи на растениевъдството“, с общ обем от 496 страници, са разгледани въпроси, свързани с използването на почвения ресурс, състав и свойства на почвата, агропроизводствена характеристика на почвените типове в България,

основните агротехнически методи за поддържане и повишаване на почвеното плодородие, технологиите на отглеждане при основните групи земеделски култури, като условие за високи икономически резултати. Вторият самостоятелен учебник е по дисциплината „Екологично устойчиво развитие на агрофирмата“, с общ обем от 304 страници, В него са отразени възможностите за въвеждане на екологични подходи и устойчиво развитие на аграрните фирми, необходимостта, условията и мотивацията за екологосъобразно управление на съвременните стопанства, въвеждането и практикуването на добрите земеделски практики, възможностите на биологичния подход в аграрния сектор и екологосъобразно оползотворяване на селскостопански остатъци от растениевъдна продукция, основните показатели за устойчиво развитие на съвременното аграрно предприятие. В третия самостоятелен учебник „Аграрен туризъм“, с общ обем от 206 стр., се разглеждат въпроси, свързани с изграждането на комплексен агротуристически продукт, маркетинг и реклама, роля на държавните структури и органите за местното самоуправление за развитие на аграрния туризъм. Четвъртият самостоятелен учебник е „Аграрна екология“, с обем от 126 страници. В него са отразени най-новите достижения на агроекологичната наука и практика. Разгледани са въпроси, свързани с развитието на аграрната екология, връзката между околната среда и земеделието, възможностите за устойчиво използване на природните ресурси и съвременната екологосъобразна политика за опазване и защита на околната среда, особеностите на устойчивото земеделие, конкретни практики и други. Четирите учебника са рецензирани от хабилитирани лица, предимно професори.

Освен самостоятелните, кандидатът по конкурса представя и 9 учебника в съавторство. Те са рецензирани и издадени в периода 2012–2021 година, като са тясно свързани със специализацията характер на изучаваните дисциплини от студентите в бакалавърско и магистърско обучение, и представляват интерес и за стопански ръководители и предприемачи в аграрния бизнес.

Съгласно изискванията на чл. 129, ал. 2, параграф б.2. от Правилника за развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“, кандидатът следва да има разработени лекционни курсове, самостоятелно или в съавторство, по не по-малко от 4 (четири) учебни дисциплини за обучение на студенти в ОКС „бакалавър“ или по не по-малко от 2 (две) учебни дисциплини в ОКС „магистър“, или по 1 (една) учебни дисциплини в ОНС „доктор“. Кандидатът е представил справка за разработени 5 самостоятелни лекционни курсове за обучение на студенти в ОКС „бакалавър“ – „Основи на растениевъдството“, „Аграрна екология“, „Аграрен туризъм“, „Екологично и устойчиво развитие на агрофирмата“, „Нетрадиционни селскостопански производства“ и 10 (десет) в съавторство („Въведение в агробизнеса“, „Икономика на аграрното предприятие“, „Развитие на селските райони“, „Аграрно предприемачество“, „Аграрен мениджмънт“, „Малък и семеен агробизнес“, „Регламенти и стандартизация на аграрното производство“, „Екологично устойчиво развитие на бизнеса“, „Екологичен туризъм“, „Предприемачество по икономически сектори“). В ОКС „магистър“ са представени 5 лекционни курса в съавторство – „Алтернативни източници на доходи в селските райони“, „Диверсификацията - инструмент за минимизиране на риска в агробизнеса“, „Локализация на алтернативния туризъм“, „Организация и управление на защитени природни ресурси“, и „Дигитализация на агробизнеса“.

В Справките за активности, свързани с допълнителните показатели по чл. 137, ал. 2, определени в Правилника за развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“ –

Свищов, кандидатът е представил справка за ръководство на 7 (седем) успешно защитили докторанти от докторска програма „Икономика и управление (аграрна икономика)“ – съгласно чл. 129, ал.2, параграф 5 кандидатите трябва да са били научни ръководители на не по-малко от 4 (четирима) успешно защитили докторанти.

В справката за членство в редакционни съвети на икономически издания от страната и чужбина, в професионални, съсловни и други организации са представени участията на доц. Николова в научни мрежи, научно дружество, редколегии и участия в съсловни/професионални организации (справка 20.2. от описа на документите). Марина Николова взема активно участие в редица инициативи, така например в учредяването на Сдружение „Национална асоциация по прогнозиране и планиране“ (НАПП) – България (2015 г.), в полагане основите на научна мрежа „Екопредприемачество“ с участници от осъществяван проект между Института за изследване на обществата и знанието при БАН и Института за енергийни и екологични изследвания (IFEU), Хайлдерберг, Германия (2015 г.). В COST - European Cooperation in Science and Technology тя е регистриран COST Expert (<https://e-services.cost.eu/user>), участва в An International Sustainability Education & Research Network - I.S.L.E. Доц. Николова е зам. главен редактор на Годишен Алманах „Научни изследвания на докторанти“ към СА „Д. А. Ценов“, член на редколегия Eastern Academy Journal, Environmental Science and Pollution Research – сп. в Скопус (от 02.09.2016 г.) и International Journal of Business and Economics Research (IJBER) - от 13.12.2021 г. Била е член на редакционен съвет в Библиотека "Образование и наука", АИ "Ценов" Свищов (06.2011-12.2012 г.), член на Академичния съвет на СА „Д. А. Ценов“ - (2011-2015 г.), зам. председател и председател на Общото събрание на Факултет „ПТБ“. Членува в Съюза на учените в България, притежава ORCID iD (<https://orcid.org/0000-0002-1930-9775>), регистрирана е в европейската социална мрежа за учени и изследователи - ResearchGate, в Publons. От справката за експертна и консултантска дейност, изготвена от кандидата, е видно участието на доц. Николова като експерт и консултант в 7 проекта, в т.ч. 1 - към ФНИ (водещ експерт за базовата организация), 2 - към ИПЖЗ, гр. Троян, 1 - по програма за изследване и анализ на данни за селското стопанство в региона на АЕЦ “Белене“, 3 - по проекти, реализирани от Стопанска академия („Студентски практики“, „Нови знания и умения за успешна реализация на студентите от СА „Д. А. Ценов“ – Свищов“, „Икономическото образование в България 2030“). В проект „Образование по екопредприемачество в три извънстолични университета“, тя е координатор – обучителни дейности и учител, а в проект "Agritourism4eu: Commonalities and challenges of Sustainable Agritourism practices in different geographic contexts" (ISLE) е участвала като консултант. Освен това, за периода 2011–2015 г., М. Николова е осъществявала и консултантска дейност в практическа бизнес среда, като консултант на земеделски производители и аграрни фирми. В справката за изготвени рецензии (20.4.) е видна активността на кандидата при изготвянето на множество рецензии в различните разрези на научноизследователската и публикационна дейност – дисертации, монография, студии, статии, учебници, проекти. Прави впечатление, че рецензира и публикации на английски език в Environmental Science and Pollution Research (сп. индексирано в Скопус).

В обобщение, учебно-преподавателската дейност на кандидата е в пълно съответствие с изискванията на чл. 129, ал. 2, параграф 5 и 6 от Правилника за развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“.

5. Количествена и качествена оценка (анализ) по критериите и показателите за изследователската дейност и съответствие с изискванията

По конкурса за „професор“ доц. д-р Марина Николова е представила 38 научни труда, в т.ч. 1 хабилитационен труд – монография, 1 публикувана глава в колективна монография, 26 статии и доклади в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове, 5 статии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация и 5 студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или в редактирани колективни томове. Всички те не повтарят предоставените публикации, свързани с дисертационния труд или тези за заемане на академични длъжности „доцент“ по научна специалност „Растениевъдство“ (04.01.14). или като хабилитирано лице с текуща академична длъжност „Доцент 3.8. Икономика“, съгласно изготвени Списъци на публикациите, представени по конкурс за придобиване на ОНС „доктор“ и за академични длъжности „доцент“ – професионални направления „Растениевъдство“ и „Икономика“.

Разработките на доц. д-р Марина Николова нямат доказано по законоустановения ред, плагиатство, за което е представена Декларация за оригиналност, с което са изпълнени изискванията на чл. 29, ал. 1, параграф 6 от ЗРАСРБ, чл. 60, ал. 1, параграф 6 от ППЗРАСРБ и чл. 129, ал. 2, параграф 2 от Правилника за развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“. По-ясно изпълнението на минималните национални изисквания, по показатели от 4 до 10 (по чл. 2б, ал. 2 и 3, съответно на изискванията по чл. 2б, ал.5 от ЗРАСРБ), на кандидата, се виждат от табл. 1.

Таблица 1

Р е к а п и т у л а ц и я
на представените за рецензиране публикации за съответствие
с минималните национални изисквания за област 3. „Социални, стопански и правни
науки“, показатели от 4 до 10
на доц. д-р Марина Николова

Група от показатели (минимален брой точки)	Показател	Брой публикации	Брой точки
В (100 т.)	3. Хабилитационен труд - монография	1	100
Общо по група показатели В:			100 т.
Г (200 т.)	6. Статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация	5	62,5
	7. Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в	26	235,0

	редактирани колективни томове		
	9. Студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензирани или публикувани в редактирани колективни томове	5	37,5
	10. Публикувана глава от колективна монография	1	20,0
Общо по група показатели Г:			355 т.

От тези 38 труда, 23 (или 60.5 %) са самостоятелни, а именно: 1 монография, 21 научни статии и доклади и 1 студия. От представените за рецензиране трудове, 16 са публикувани на английски език, а 10 от тях са публикации в чужбина. От представените за рецензиране 5 публикации в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни 2 са в Scopus - Q1 и Q4, а 3 - в Web of Science (CABI) - Q4. Една от представените статии в съавторство (2018) „Coordinating participant relations in the organization and functioning of regional farmer's markets in Bulgaria“ е публикувана в списание в чужбина с Global Impact Factor – 0.884. *Съгласно чл. 129, ал.2, параграф 7 от ПРАССА, изискването е кандидата да имат най-малко 2 (две) научни публикации в реферирани издания в Scopus и/или Web of Science, т.е. налице е изпълнение по този задължителен показател.*

От представените трудове, най-значим е хабилитационният труд на тема „Биологичното земеделие – състояние и потенциал за развитие“ с общ обем от 211 страници. Трудът е публикуван в специализираното и престижно научно издание на СА „Д. А. Ценов“ – Библиотека „Образование и наука“ и е рецензиран от двама професори. В монографичния труд са изследвани проблемите и потенциалът за развитие на биологичното производство в България, чрез анализиране динамиката за неговото развитие в национален и регионален мащаб; конкретизиране особеностите на биологичните стопанства в икономически аспект; извеждане на основните тенденции при осъществяване на биологично производство в Русенския регион. Авторът задълбочено проучва темата, като демонстрира умения за умело боравене с научни понятия, стремеж към критичен анализ на научни съждения и се придържа към научен стил в изложението. Проведено е емпирично проучване, чрез разработена и разпространена до определен брой респонденти анкетна карта. Именно чрез резултатите от практическото изследване са открити проблемите, състоянието и потенциалът на биологичното производство в регионален обхват. На база на извършеното анкетно проучване са очертани препоръки за преодоляване на проблемите и повишаване конкурентоспособността на стопанствата и дългосрочната им устойчивост.

В представената колективна монография „Оползотворяване на растителна биомаса чрез производство на топло- и електроенергия (оценка на потенциала и ефективността)“, кандидатът участва в написването на самостоятелна глава и отделни други точки, и включва оценка на наличния и прогнозният потенциал на биомаса в община Свищов с определяне на теоретичния и реалистичния капацитет от биомасата на житните култури в конкретния регион. На тази основа са направени съответните изводи и препоръки. Монографичните трудове са в съответствие с минималните национални изисквания в област 3. „Социални, стопански и правни науки“, съгласно чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ (съгласно Приложение № 1

– група показатели В и Г10) и 129, ал. 2 от Правилника за развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“).

Представените 26 статии и доклади и 5 студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране и в редактирани колективни томове, отговарят на минималните национални изисквания в област 3. „Социални, стопански и правни науки“, съгласно чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ (съгласно Приложение № 1 – група показатели Г 7 и Г 9).

Въз основа на представените за рецензиране научни публикации за съответствие с минималните национални изисквания за област 3. „Социални, стопански и правни науки“, показатели от 4 до 10, може да се очертаят следните области, в които са насочени научните интереси на кандидата:

Първо, по проблемите, свързани с устойчивото развитие и управление на аграрния бизнес и селските райони, са посветени 20 публикации – 1 колективна монография, 2 студии (9.4. и 9.5. от Група Г, показател 9 от Списъка с представените за рецензиране публикации за съответствие с минималните национални изисквания за област 3. „Социални, стопански и правни науки“, показатели от 4 до 10) и 17 статии и доклади, от които 2 са публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни (7.3., 7.4., 7.6., 7.9., 7.10., 6.1., 6.3., 6.4., 7.11., 7.14., 7.15., 7.16., 7.17., 7.18., 7.19., 7.21., 7.24. от Група Г, показатели 6 и 7 от Списъка с представените за рецензиране публикации за съответствие с минималните национални изисквания за област 3. „Социални, стопански и правни науки“, показатели от 4 до 10).

Второ, по проблемите, свързани с биологичното земеделие, неговия потенциал в регионален и национален мащаб, управлението, особеностите на пазара и реализацията на биологични продукти, приноса на устойчив модел „биологично производство“ като инструмент за иновативно и устойчиво развитие на територията са посветени 11 публикации, както следва 1 самостоятелна монография (Група В от Списъка), 8 статии и доклади (7.2., 7.5., 7.8., 7.20., 7.22., 7.23., 7.25., 7.26. от Група Г, показател 7 от Списъка с представените за рецензиране публикации за съответствие с минималните национални изисквания за област 3. „Социални, стопански и правни науки“, показатели от 4 до 10), 1 самостоятелна студия (9.3. от Група Г, показател 9 от Списъка с представените за рецензиране публикации за съответствие с минималните национални изисквания за област 3. „Социални, стопански и правни науки“, показатели от 4 до 10) и 1 статия в индексирано издание (6.5. от Група Г, показател 6 от Списъка с представените за рецензиране публикации за съответствие с минималните национални изисквания за област 3. „Социални, стопански и правни науки“, показатели от 4 до 10).

Трето, по проблемите на селския и аграрен туристическия бизнес като икономическа дейност, свързани с оценка на пазарните и предприемачески ниши за развитие на селски туризъм, конструирането на уникални туристически продукти, вкл. екотуристически, анализ на възможностите за диверсификация на местната икономика, чрез допълнителни форми на икономическа активност, вкл. алтернативен туризъм с възможност за добавена стойност в селските територии, са посветени 5 публикации - 2 студии в съавторство (9.1., 9.2. от Група Г, показател 9 от Списъка с представените за рецензиране публикации за съответствие с минималните национални изисквания за област 3. „Социални, стопански и правни науки“, показатели от 4 до 10), 2 статии в индексирани в световни бази данни издания (6.2., 6.4. от Група Г, показател 6 от Списъка) и 1 доклад (7.13. от Група Г, показател

7 от Списъка с представените за рецензиране публикации за съответствие с минималните национални изисквания за област 3. „Социални, стопански и правни науки“, показатели от 4 до 10).

Четвърто, по проблемите на обучението на аграрикономисти са посветени 2 публикации – статия и доклад (7.1. и 7.12. от Група Г, показател 7 от Списъка с представените за рецензиране публикации за съответствие с минималните национални изисквания за област 3. „Социални, стопански и правни науки“, показатели от 4 до 10).

Според чл. 129, ал. 4, параграф 4.3. от ПРАССА, кандидатът трябва да е бил ръководител на най-малко 2 (два) научноизследователски, образователни, научно-приложни проекти, финансирани от фонд „Научни изследвания“ на Академията или на 1 (един) национален, или на 1 (един) международен проект). От справката за ръководство на научноизследователски проекти е видно, че доц. Марина Николова, след постъпването и в катедра „Аграрна икономика“ е ръководител на общо 9 научноизследователски проекта към ИНИ, а към настоящия момент е ръководител на тригодишен проект КП-06-Н55/1 от 15.11.2021 г. „Развитие на селските територии в условията на трансформираща се към устойчивост икономика“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ с водещ бенефициент: Стопанска академия „Д. А. Ценов“- Свищов“ и партньори: УНСС - София и ИУ – Варна. В 5 от проектите, финансирани със средства от държавната субсидия за присъщата на СА „Д. А. Ценов“ научна дейност, доц. Николова е член на екипите (удостоверение 143/24.04.2023 г., ИНИ и справка от кандидата). Взема активно участие и в национални проекти и програми - в 2 от научноизследователските проекти на ИПЖЗ-Троян е член на научния колектив (служебна бележка № К002-8/28.04.2023 г.), Програма за допълнителни изследвания на избрана площадка за изграждане на АЕЦ „Белене“ (служебна бележка -17.01.2011), Проект BG051PO001-3.3.07-0002 „Студентски практики“ (удостоверение изх.№ 93.00-28/05.04.2023), Проект BG051PO001-3.1.07-0019 „Нови знания и умения за успешна професионална реализация на студентите от СА „Д. А. Ценов“ Свищов“ (удостоверение изх.№ 93.00-29/05.04.2023), Проект BG05M2OP001-2.016-0004-C01 „Икономическото образование в България 2030“ (удостоверение изх.№ 93.00-29/05.04.2023). През 2015-2016 г. доц. Николова участва като координатор обучителни дейности и обучител в международен проект Project N 32294/01-4 „Образование по екопредприемачество в три извънстолични университета“, съвместен проект между Института за изследване на обществата и знанието (ИИОЗ) при БАН и Института за енергийни и екологични изследвания (IFEU), Хайлдерберг, Германия. Всичко това показва, че доц. Марина Николова преизпълнява изискванията, според Правилника за развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“, а това доказва нейните умения за реализиране на проектни идеи, организаторски опит, опит в управлението на екипи и проекти, следствие на професионалното развитие в различни сфери: агроном в практическа работна среда, научен сътрудник към Селскостопанска академия и преподавател в Стопанска академия „Д. А. Ценов“ Свищов.

Обобщено може да се твърди, че научната продукция в количествено и качествено отношение е в съответствие с минималните национални изисквания в област 3. „Социални, стопански и правни науки“, съгласно чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ и отговаря напълно на условията за заемане на академичната длъжност „професор“, съгласно чл. 29, ал. 1 от ЗРАСРБ, чл. 60, ал. 1 от ППЗРАСРБ и на чл. 129, ал. 2 от Правилника за развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“ за заемане на академичната

длъжност “професор” по научната специалност “Икономика и управление (аграрна икономика)”.

6. Съответствие с приносите в научните изисквания с обявените от кандидата

Очертаните в Справката за научните и научно-приложни приноси в представените за рецензиране публикации и материали от доц. д-р Марина Николова, съгласно изискванията на чл. 60, ал. 3 от ППЗРАСРБ и чл. 131 от Правилника за развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“, кореспондират със съдържанието на постижения в представените за рецензиране публикации, като са обособени в подгрупи:

Първо, вследствие на критичен анализ, обобщения и препоръки относно устойчивото развитие и управление на аграрния бизнес и селските райони, като основен принос в голяма част от публикационната активност на автора е насочеността към проучване и прилагане на интегрирани подходи за усъвършенстване управлението на аграрния бизнес, на основата на парадигмата за устойчиво развитие, с фокус върху дългосрочния му просперитет и ефективност в грижата за интересите на всички заинтересовани от дейността страни. На тази основа са изведени приноси, които могат да се определят като научно-приложни приноси и са свързани с:

1. Оценка на наличния и прогнозният потенциал на биомаса с определяне на теоретичния и реалистичния капацитет от биомасата на житните култури в конкретен регион и установяване на най-рационалния метод за получаване на енергия от селскостопанска биомаса с доказана ефективност от оползотворяване на растителна биомаса [2];
2. Идентифицирани, анализирани и оценени са актуални проблеми, съпътстващи развитието на селското стопанство и устойчивото развитие на агробизнеса в България и са формулирани конкретни предложения за тяхното решаване на основата на експертни оценки и потребностите на аграрния бизнес. Аргументира се идеята, че прилагането на различни форми за диверсификация е предпоставка за намаляване на риска и осигуряване на устойчиво развитие в селското стопанство и селските райони [6, 11, 16, 20, 21, 23, 26, 27, 33, 36];
3. Установени са факторите, влияещи върху цената на земеделската земя и рентата, динамиката на търговията със земеделска земя и са характеризирани поземлените отношения в България за продължителен период. Формулирани са препоръки за правилни и навременни решения относно съществуващите проблеми и използването на собствеността върху земеделската земя в Република България [17, 29, 31].

В голяма част от тази група публикации са изведени приноси, които могат да се определят като научни приноси и са свързани с:

1. Анализирани и допълнени са спецификите в развитието на аграрния бизнес в България - теоретични аспекти, външни и вътрешно-организационни проблеми, стратегии, екологична политика, дигитализация, реализация на продукти, предприемачески инициативи, развитие на иновативни и конкурентоспособни земеделски практики [6, 7, 10, 11, 13, 16, 18, 20, 21, 23, 26, 27, 30, 33, 36];
2. Положени са основите за идентифициране на теоретико-методологическите основи при управлението на устойчивото развитие на селските територии в Р България. Аргументирани са теоретичните основи на устойчивото развитие, стратегическата рамка, проблемите при дефиниране на селски територии; развитието на алтернативен

туризъм като добра практика за диверсификация във функционалното използване на територията [18, 19, 20, 21];

3. Допълнени са знания в съвременни направления на аграрния сектор – иновативни практики, екосистемни ползи, климатични промени, дигитални решения, биоикономика, градско земеделие. Доказана е необходимостта от управление на природния капитал и остойностяване на екосистемните услуги. Анализирани са връзката между селското стопанство и климатичните промени, както и ролята на биологичното земеделие за смекчаване последствията от климатичните промени [10, 30, 32, 33, 36, 37];
4. За първи път се поставя акцент върху развитието на селските територии (от гледна точка функционалното използване на територията) в условията на трансформация на икономическите системи и търсене на устойчиви модели за техния просперитет. Извършено е задълбочено проучване за приноса на устойчив модел „биологично земеделие“ за постигане мултиплициращ ефект за селската територия [20, 21, 22, 38];
5. Проучена и установена е връзка между устойчивите модели на производство в селското стопанство и предизвикателствата пред тяхното развитие в България. Доказва се, че интегрираното земеделие е добре обоснован модел за насърчаване на устойчивото развитие на по-малки стопанства, докато биологичното производство е вече утвърден модел и развитието му е безспорен приоритет в българското земеделие и в бъдеще [7, 22, 35, 37, 38];
6. Предложена е нова типология за регионите (NUTS-3) в България, по отношение на развитието на селското стопанство и степента на използване на земеделската площ [20];
7. Анализирани са бариерите и възможностите за инвестиционна активност в аграрния бизнес в контекста на ОСП и тенденциите и проблемите на инвестициите в екологосъобразни земеделски производства [11, 16, 23, 27, 36].

Второ, в групата публикации, свързани с икономиката и управлението на биологичното земеделие, като основен принос са проведените обзорни и теренни изследвания от кандидата, които допринасят за утвърждаването и развитието на направлението „устойчиво развитие на аграрния бизнес“ при подготовката на висококвалифицирани кадри в съвременното селско стопанство. Положени са градивните основи за създаването на научна школа към катедра „Аграрна икономика“ в областта на биологичното земеделие, регулиране и стимулиране условията за екологосъобразен бизнес в аграрния сектор, екологично предприемачество. В част от тази група публикации са изведени приноси, които могат да се определят като:

Научни приноси

1. В периода на липсата на официален регистър за биологичните оператори се анализира динамиката и потенциалът за развитие на биологично производство в регионален мащаб с конкретизиране особеностите на биологичните стопанства в икономически аспект и чрез анкетно проучване на място са изведени основните проблеми и тенденции в избран регион, което представлява новаторство [1, 34, 35];

2. Аргументирани са предизвикателствата при развитие на биологичното земеделие в България, подходящите условия в страната ни, въз основа на териториалното разположение и климата, продуктивните възможности и пригодността за отглеждане на различните

растителни видове. Конкретизирани са най-важните предпоставки за развитие и мотивация за развитие на сектора у нас [12];

3. Изяснени и анализирани са особеностите при управлението на растениевъдно биологично стопанство, като предпоставка за балансирана икономическа и социална политика по отношение не само на околната среда, но и за регионални конкурентни предимства и поддържане жизнеността на селските райони [9].

Научно-приложни приноси:

4. Установено е, че пазарът на биологични продукти в България притежава огромен потенциал и възможности за бъдещо развитие в посока подобряване веригата за създаване на стойност в биологичното производство. Синтезирани са проблемите при реализация на биологични продукти. Формулират се препоръки за подобряване мерките на веригата за доставки на биологични продукти в България, чрез насочване към силно хоризонтално и вертикално интегриране между ключовите фигури в сектора, както и включването им в асоциации на производителите на териториален/регионален обхват [5, 6, 15];

5. Аргументира се приоритетното място на биологичното земеделие в европейската, националната и местните политики за развитие. Предмет на задълбочен анализ са характеристиките на биологичното производство в Северен централен район на планиране (СЦРП) и Североизточен район на планиране (СИРП), в зависимост от сертифицираните дейности и броят на биологичните оператори [34, 35];

6. Изведени са стратегическата рамка за бъдещо развитие на биологичното земеделие и приноса на устойчив модел „биологично производство“, като инструмент за иновативно развитие на територията. Аргументира се твърдението, че устойчивите модели на земеделие, като иновативен подход са от ключово значение в прехода към по-висока степен на устойчивост на една здравословна и екологосъобразна продоволствена система, свързана с производство на продукти с висока добавена стойност и устойчиво управление на природните ресурси [13, 22, 38].

Трето, като основен принос в тази група публикации се отнасят надграждане основите за значимостта на селския, в т.ч. аграрен и екологичен туризъм за диверсификация на селската икономика и създаването на уникални туристически продукти, както и взаимовръзката на селско стопанство – туризъм за повишаване конкурентоспособността на местната икономика. Резултатите са имплементирани в учебни дисциплини и актуални учебни програми и курсове, което може да се определи като научно-приложни приноси.

1. Извършен е критичен анализ на състоянието и перспективите за развитие на селския туризъм в България, емпирично сравнение на подходите за решаване на проблемите в страните с опит в развитието на селския туризъм, емпирична оценка на пазарните и предприемаческите ниши за развитие на селския туризъм, оценка на готовността на земеделските стопанства и населението в селските райони за развитие на селски туризъм [3];

2. Идентифицирани са проблемите при конструирането на агротуристическия продукт в национален обхват, участниците при формиране и реализация на този продукт, целевите групи, осезаемите и неосезаемите качества на туристическия продукт. Систематизирани са стъпките за изграждане на комплексен и печеливш агротуристически продукт и ролята на партньорските взаимоотношения между местна власт, неправителствени организации, туристически фирми и доставчици в общите им усилия по предоставяне и промоциране на продукта [4];

3. Доказана е взаимовръзката и взаимообусловеността между икономическите сектори (туризъм и селско стопанство) в посока търсенето на възможности за развитие на алтернативен туризъм с формирането на уникални туристически продукти и прилагане на екологосъобразни селскостопански практики, с цел постигане на по-голям жизнен стандарт и икономически ползи за местните общности. Анализирани са възможностите за диверсификация на местната икономика, чрез допълнителни форми на икономическа активност вкл. алтернативен туризъм с възможност за добавена стойност в селските територии [18, 19, 21].

Четвърто, като основен принос в тази група публикации, свързани с повишаване мотивацията и удовлетвореността на студентите – аграрикономисти в процеса на тяхното обучение и успешна професионална реализация, са изведени приноси, които се определят като научно-приложни:

1. Доказана е необходимостта от обвързване на специализираното икономическо обучение с повишаване на ранната мотивация и активността на студентите в образователния процес. Установено е, че провеждането на майсторски класове, семинарни занятия и посещения в реална работна среда обогатява представата на студентите за реалността на средата и увеличава шансовете им за успешно интегриране на трудовия пазар [8, 24];

2. Задълбочаване на връзката „теория – практика“ и адаптиране на учебния процес към потребностите на бизнеса и обогатяване на учебното съдържание на специализиращи дисциплини, чрез ръководство и участие в редица научноизследователски проекти в различните ОКС „Бакалавър“ и ОКС „Магистър“ за специалност „Аграрна икономика“, МП „Агробизнес“ и някои други специалности от СА [8, 24].

7. Характеризиране академичната известност на кандидата

На база изготвена и подписана Справка от Директор Библиотека при СА „Д. А. Ценов“ от 02.05.2023 г. за цитиранията в научни публикации от периодични издания и в сборници от конференции, за съответствие с минималните национални изисквания за област 3. „Социални, стопански и правни науки“, съгласно чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ, са идентифицирани над 100 цитирания на доц. д-р Марина Николова в публикации на други научни работници и 27 цитирания в монографии, учебници и учебни пособия на други автори.

Цитиранията, които се включват в показател Д (сума от показателите от 11 до 13) са съответно: за показател Д11 - 7 (седем) цитата в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, което носи 15 точки, за показател Д12 – 15 (петнадесет) цитата в колективни томове с научно рецензиране, което носи 10 точки, с което кандидатът напълно покрива и препокрива минимално изискваните точки по показател Д (100 т.), съгласно Приложение 1 от ППЗРАСРБ.

8. Критични бележки и предложения

Нямам съществени критични бележки. Препоръката ми към доц. д-р Марина Николова е да поддържа публикационната си активност в реферирани научни издания с Импакт фактор и Импакт ранг, като Scopus и Web of Science.

9. Обобщено заключение и становище

Доц. д-р Марина Ангелова Николова участва в конкурса за академичната длъжност “професор” с голям обем качествени научни трудове. В научните си изследвания тя демонстрира задълбоченост, иновативност и аналитично мислене, и в тях присъстват научни и научно-приложни приноси. Наред с това, доц. Николова има дългогодишен опит в научно-изследователската и преподавателската дейност. Представените от нея документи покриват необходимите наукометрични показатели и показателите, които отразяват измеримите академични резултати в преподавателската дейност, заложили в минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3, и чл. 2б, ал. 5 от ЗРАСРБ. Кандидатът напълно отговаря на условията за заемане на академичната длъжност “професор” по научната специалност “Икономика и управление (аграрна икономика)”, посочени в чл. 29 от ЗРАСРБ, в чл. 60 от ППЗРАСРБ и в чл. 129 от Правилника за развитието на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“.

Посоченото ми дава основание с пълна убеденост да предложа на членовете на научното жури, на доц. д-р Марина Ангелова Николова да бъде присъдена академичната длъжност “ПРОФЕСОР” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Икономика и управление (аграрна икономика)“ към катедра „Аграрна икономика“, за което аз ще гласувам с “ДА”.

28.05.2023 г.
гр. Свищов

Рецензент:
(проф. д-р М. Божинова)